

W służbie tradycji i odnowy liturgicznej. 50 lat Instytutu Liturgicznego w Krakowie (1968–2018),
red. P. Nowakowski, J. Mieczkowski, Kraków 2019, s. 221–240.
ISBN 978-83-7438-849-8 (wersja drukowana), ISBN 978-83-7438-850-4 (wersja online)
DOI:<http://dx.doi.org/10.15633/9788374388504.18>

Erwin Mateja

UNIwersYTET OPOLSKI W OPOLU, POLSKA

ORCID: 0000-0002-2928-900X

Posoborowa liturgia w kontekście tradycji śląskiej. Badania naukowe i wydawnicze w Instytucie Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego

Działający prawie od 40 lat opolski ośrodek liturgiczny może poszczycić się bogatą działalnością naukowo-dydaktyczną. Pracownicy naukowci dzisiejszego Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej swoją działalność rozpoczęli na długo przed formalnym jego powołaniem. Dlatego ten prawie czterdziestoletni okres stanowi część działalności dzisiejszego Instytutu, stąd też nie sposób go opisać i ocenić bez ukazania jego korzeni i pracy, sięgających lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia.

1. Zanim powstał opolski instytut liturgiczny

Opolski ośrodek liturgiczny stopniowo rozwijał swoją bazę personalną i materialną. Najpierw działał w ramach Diecezjalnego Instytutu

Teologiczno-Pastoralnego, filii KUL w Opolu (1981–1994), a następnie w strukturach Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Sejm RP 10 marca 1994 roku przyjął ustawę powołującą państwowy Uniwersytet Opolski¹. W jego strukturach znalazł się katolicki Wydział Teologiczny. Był to pierwszy taki przypadek w powojennych dziejach Polski². Od samego początku istnienia Wydziału Teologicznego żywa była myśl utworzenia w Opolu instytutu liturgicznego, w którym prowadzono by interdyscyplinarną pracę badawczą, uwzględniającą również kontekst śląski szeroko rozumianej problematyki związanej z liturgią i tym wszystkim, co jej służy.

Zasadniczym argumentem przemawiającym za powołaniem takiego instytutu była dotychczasowa działalność naukowo-dydaktyczna, w tym zwłaszcza bogata działalność wydawnicza, na czele z ukazującym się regularnie półrocznikiem naukowym „Liturgia Sacra. Liturgia – musica – ars”. Od początku opolski ośrodek liturgiczny badaną problematykę starał się ujmować w szerokim kontekście pokrewnych dyscyplin, zwłaszcza muzyki i sztuki sakralnej, którym również soborowa konstytucja o liturgii poświęca osobne rozdziały (VI: *Muzyka sakralna*, nr 112–121; VII: *Sztuka kościelna i sprzęty liturgiczne*, nr 122–130). Tak szeroko zakreśloną problematykę usiłowano badać także w kontekście specyficznej tradycji śląskiej. Należy ponadto dodać, że jeszcze przed oficjalnym powołaniem instytutu liturgicznego w Opolu organizowano liturgiczne sympozja i konferencje naukowe o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

2. Powołanie Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej

Formalne powołanie odrębnego instytutu liturgicznego w ramach Wydziału Teologicznego zostało zrealizowane w 2009 roku. Zarządzeniem rektora Uniwersytetu Opolskiego prof. dr hab. Krystyny Czai z 5 marca 2009 roku³ został ustanowiony Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej.

1 Dz.U. Nr 55, z dnia 29 kwietnia 1994, ust. 225.

2 Od tego czasu utworzono w Polsce wydziały teologiczne na następujących uniwersytetach: w Poznaniu (1998), Olsztynie (1999), Katowicach (2000), Toruniu (2001), Szczecinie (2003). Por. *Annuario Pontificio per l'anno 2009*, Città del Vaticano 2009, s. 1815–1819.

3 Zarządzenie Rektora UO, nr 10/2009 z 5 marca 2009.

W skład Instytutu weszły następujące katedry Wydziału Teologicznego UO: Katedra Liturgiki, Hagiografii i Obrzędowości; Katedra Homiletyki, Mediów i Komunikacji; Katedra Muzyki Kościelnej i Wychowania Muzycznego oraz Katedra Sztuki Sakralnej i Ochrony Zabytków⁴. Pierwszym dyrektorem nowego instytutu został mianowany ks. prof. Helmut Jan Sobeczko, a wicedyrektorem prof. UO dr hab. Remigiusz Pośpiech. Natomiast w 2012 roku dyrektorem został ks. prof. UO dr hab. Erwin Mateja.

3. Czasopismo „Liturgia Sacra. Liturgia – musica – ars”

Zanim powstał sam Instytut, opolskie środowisko liturgiczne zaczęło wydawać w 1995 roku czasopismo naukowe „Liturgia Sacra”, które swoim podtytułem: „Liturgia – musica – ars” wyznacza obszary badanej problematyki⁵. Z oficjalną liturgią Kościoła wiążą się bowiem kwestie muzyki liturgicznej, homiletyki oraz sztuki sakralnej. Biskup Wacław Świerzawski, ówczesny przewodniczący Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego, powitał tę inicjatywę z wielką radością i wyraził nadzieję, że

usuwanie przez to czasopismo ignorancji liturgicznej i rozjaśnianie prawd najważniejszych przyczyni się do wielkiej wiosny Kościoła, którą zapowiada z niezłomną nadzieją Ojciec Święty Jan Paweł II⁶.

4 Skład personalny katedr przedstawiał się następująco: 1) Katedra Liturgiki, Hagiografii i Obrzędowości – kierownik: ks. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko, adiunkci: ks. dr hab. Erwin Mateja, ks. dr hab. Rudolf Pierskała, ks. dr hab. Marcin Worbs; 2) Katedra Homiletyki, Mediów i Komunikacji – kierownik: ks. dr hab. Marek Lis, adiunkci: ks. dr hab. Hubert Łysy, ks. dr Sławomir Pawiński; 3) Katedra Muzyki Kościelnej i Wychowania Muzycznego – kierownik: dr hab. Remigiusz Pośpiech, prof. UO; adiunkci: ks. dr hab. Grzegorz Poźniak, ks. dr Joachim Waloszek, ks. dr Piotr Tarlinski; 4) Katedra Sztuki Sakralnej i Ochrony Zabytków – kierownik: ks. dr hab. Piotr Paweł Maniurka, pracownik techniczny: lic. Kamil Adamus.

5 Por. R. Pierskała, „Liturgia Sacra”. *Liturgia – muzyka – ars*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 10, red. E. Ziemann, Lublin 2004, k. 1213.

6 W. Świerzawski, *Słowo wprowadzające*, „Liturgia Sacra” 1 (1995) nr 1–2, s. 6.

Z kolei redaktor naczelny nowego czasopisma ks. prof. Helmut Jan Sobeczko zaznaczył, że:

Liturgia Sacra, w intencji redakcji, powinna przyczynić się nie tylko do głębszego zrozumienia liturgii, ale także powinna proponować konkretne rozwiązania służące praktyce liturgicznej. Stąd też w piśmie pojawiać się będą komentarze liturgiczne, propozycje śpiewów, a także opracowania nutowe, mogące służyć w przygotowaniu i sprawowaniu liturgii⁷.

Dlatego też obok trzech głównych działów tematycznych: „Liturgia”, „Muzyka w liturgii” i „Sztuka sakralna” postanowiono w pierwszych numerach uwzględnić dodatkowo problematykę o charakterze bardziej praktycznym, którą zawarto w działach: „Celebracja” (1995, nr 1–2 i 1998, nr 1) oraz „Służba liturgiczna” (1995, nr 1–2 aż do nr 2 z 1997). Czasami tworzone dodatkowe działy tematyczne, jak: „Adwent i Boże Narodzenie”, „Księga błogosławieństw” (1995, nr 3–4), „Inkultuacja liturgii” (1996, nr 1–2), „Kongres Eucharystyczny” (1997, nr 1), „Wielki Jubileusz Roku 2000” (1999, nr 2 i 2000, nr 1), „XLVII Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny, Rzym 2000” (2000, nr 2). Ostatecznie jednak zrezygnowano z numerów tematycznych i ograniczono się do problematyki trzech wymienionych wyżej głównych działów czasopisma.

Ponadto w miarę ukazywania się czasopisma zamieszczane są w nim najważniejsze dokumenty Kościoła dotyczące szeroko rozumianej tematyki liturgicznej (w dziale „Dokumenty”), a także wspomnienia wybitnych liturgistów oraz muzyków kościelnych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych (w dziale „Pro memoria”).

Ważną część omawianego periodyku stanowi dział sprawozdawczo-informacyjny („Sprawozdania i recenzje”), w którym zamieszczane są relacje z najważniejszych wydarzeń i sympozjów naukowych o tematyce liturgicznej oraz związanej z kulturą muzyczną⁸ i sztuką sakralną⁹. Pożyteczne są także recenzje i omówienia nowości wydawniczych związanych

7 H. J. Sobeczko, *Od Redakcji*, „*Liturgia Sacra*” 1 (1995) nr 1–2, s. 7–8.

8 Szerzej na ten temat zob. R. Pośpiech, *Treści muzyczne w periodyku „Liturgia Sacra”*, „*Liturgia Sacra*” 16 (2010) nr 1, s. 19–28.

9 Szerzej na ten temat zob. P. P. Maniurka, *Sztuka w periodyku „Liturgia Sacra”*, „*Liturgia Sacra*” 16 (2010) nr 1, s. 29–33.

z wyróżnionymi zakresami tematycznymi, jak również najbardziej znanych w poszczególnych dziedzinach czasopism, głównie zagranicznych (dział „Przegląd czasopism”). Z najważniejszych omawianych tytułów poświęconych liturgii należy wymienić: „Archiv für Liturgiewissenschaft”, „Ecclesia Orans”, „Heiliger Dienst”, „La Maison Dieu”, „Liturgisches Jahrbuch”, „Notitiae”, „Rivista Liturgica” i „Ephemerides Liturgicae”. Natomiast periodyki z zakresu muzyki sakralnej reprezentują: „Adoramus Te”, „Études grégoriennes”, „Kirchenmusikalisches Jahrbuch”, „Musica Sacra”, „Musik und Kirche”, „Orgel International”, „Singen und Musizieren im Gottesdienst”, „Singende Kirche” i „Studi Gregoriani” (czasopisma zagraniczne) oraz „Musica Sacra Nova”, „Studia Gregoriańskie”, „Śpiewak Śląski”, „Notes Muzyczny”, „Studia Hildegardiana Sariansia” i „Annales Lublinenses pro Musica Sacra” (czasopisma krajowe). Od nr. 2 z 2017 roku omawiane czasopismo wzbogaciło się o nowy dział „Artykuły recenzyjne”, w którym są prezentowane polemiczne i krytyczne teksty omawiające książki z obecnych w ramach periodyku dziedzin.

Półrocznik ten niezmiennie redagowany jest przez kolejnych pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego pracujących w katedrach wchodzących w skład Instytutu. Ciągłemu podnoszeniu poziomu merytorycznego pisma służy utrzymywana od początku współpraca tworzących Instytut fachowców – liturgistów, homiletów, medioznawców, muzykologów i historyków sztuki¹⁰, jak również kooperacja z innymi naukowymi ośrodkami krajowymi i zagranicznymi.

10 Jeszcze przed ukazaniem się pierwszego numeru powołany został ośmioosobowy zespół konsultorów naukowych reprezentujących najważniejsze polskie ośrodki uniwersyteckie (profesorowie liturgiki – ks. Stanisław Czerwik, ks. Jerzy Józef Kopeć, ks. Stefan Koperek, ks. Bogusław Nadolski i ks. Jerzy Stefański – oraz profesorowie muzykologii i sztuk muzycznych – ks. Andrzej Filaber, ks. Karol Mrowiec, ks. Ireneusz Pawlak), od 2000 przekształcony w zespół recenzentów, co wynikało między innymi z faktu umieszczenia półrocznika na liście „A” w rankingu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wtedy też do grona tego dołączył ks. Adam Durak, a po jego śmierci (zm. 2005) ks. Władysław Nowak. Obecnie grono to uzupełniają jeszcze między innymi: s. Adelajda Sielepin, ks. Stanisław Ganczarski, Czesław Grajewski, ks. Dariusz Kwiatkowski, ks. Karol Litawa, ks. Bogusław Migut, ks. Waldemar Pałęcki, ks. Ryszard Selejdak, ks. Zbigniew Wit i ks. Robert Tyrała.

4. Konferencje i sympozja naukowe

Jednym z przejawów prężności wszelkich instytucji naukowych są organizowane przez ich pracowników konferencje naukowe, sympozja i inne spotkania naukowe, będące okazją do wymiany myśli między naukowcami z innych ośrodków. Takie liturgiczne wydarzenia miały miejsce również w Opolu od 1983 roku, kiedy to Diecezjalny Instytut Teologiczno-Pastoralny zaczął działać jako filia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Częstotliwość takich naukowych spotkań zwiększyła się po powstaniu Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Polskiego.

Pierwszą konferencją naukową postanowiono uczcić znanego w kraju i za granicą śląskiego liturgistę ks. prof. Wacława Schenka (1913–1982)¹¹; odbyła się ona w Opolu w dniach 18–19 listopada 1983 roku. Publikacją materiałów tej konferencji zainaugurowano wtedy również nową serię wydawniczą *Studia Liturgiczno-Pastoralne*¹². Drugi numer tej serii ukazał się w 1994 roku i zawierał materiały dwóch kolejnych konferencji zorganizowanych w Opolu we współpracy z katedrą liturgiczną Wydziału Teologii KUL. Pierwsza odbyła się w 1990 roku i poświęcona była świętowaniu Triduum Paschalnego, natomiast druga miała miejsce w 1991 roku – tematem była niedziela rozumiana przede wszystkim jako dzień wspólnoty paschalnej¹³. Także w 1991 roku Sekcja Wykładowców Muzyki Kościelnej oraz Studium Muzyki Kościelnej Instytutu Teologiczno-Pastoralnego zorganizowały w Opolu konferencję naukową muzykologów poświęconą śpiewowi wiernych w odnowionej liturgii¹⁴. Materiały z tej konferencji oraz kolejnych publikowano najczęściej w specjalnej serii *Sympozja*, którą

11 Por. opis jego życia i działalności: E. Mateja, *Fons et culmen. Liturgiczna działalność ks. Wacława Schenka (1913–1982)*, Opole 1997, s. 240 (Opolska Biblioteka Teologiczna, 15).

12 Materiały – por. *Profesor i duszpasterz. Księga pamiątkowa ku czci ks. Wacława Schenka*, red. H. J. Sobeczko, Opole 1988, s. 280 (*Studia Liturgiczno-Pastoralne*, 1).

13 Materiały – por. *Wielkanoc i niedziela. W 30. rocznicę ogłoszenia Konstytucji o liturgii „Sacrosanctum Concilium” Soboru Watykańskiego II (4 XII 1963)*, red. H. J. Sobeczko, Opole 1994, s. 65–228 (*Studia Liturgiczno-Pastoralne*, 2).

14 Materiały – por. *Śpiew wiernych w odnowionej liturgii*, red. R. Pośpiech, P. Tarlinski, Opole 1993 (*Sympozja*, 2).

powołano do życia z chwilą powstania Wydziału Teologicznego w Uniwersytecie Opolskim.

Godny przypomnienia jest fakt organizacji w 1995 roku na opolskiej ziemi aż dwóch sympozjów poświęconych księdze *Obrzędy błogosławieństw*. Pierwsze miało miejsce 1 maja w Kamieniu Śląskim. Miało ono zasięg metropolitalny, zgromadziło bowiem w tamtejszym Centrum Konferencyjnym Wydziału Teologicznego UO duchowieństwo, nauczycieli religii i studentów z terenu metropolii górnośląskiej¹⁵. Na drugie sympozjum ogólnopolskie (12–13 września) zjechali się wykładowcy liturgiki z ośrodków uniwersyteckich, akademii, wydziałów teologicznych oraz wyższych seminariów duchownych w Polsce¹⁶. Materiały zostały opublikowane w czasopiśmie „Liturgia Sacra”¹⁷.

Dwudziestolecie istnienia i działalności Studium Muzyki Kościelnej w Opolu stało się okazją do zorganizowania przez Zakład Muzyki Kościelnej WT UO międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej kształceniu muzyków kościelnych na Śląsku, która odbyła się w dniach 21–22 listopada 1995 roku w Kamieniu Śląskim¹⁸.

W roku następnym Katedra Liturgiki i Hagiografii WT UO zorganizowała w dniach 4–5 listopada 1996 roku w Kamieniu Śląskim międzynarodowe sympozjum liturgiczno-pastoralne na temat *Sakramenty inicjacji w liturgii i recepcja posoborowych ksiąg w praktyce duszpasterskiej*. Referenci przybyli z Polski, Niemiec, Austrii i Słowacji¹⁹.

XLVI Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny we Wrocławiu stał się okazją do zorganizowania sympozjum poświęconego Eucharystii w lite-

15 Por. R. Pierskała, *Sympozjum liturgiczno-pastoralne poświęcone księdze „Obrzędów błogosławieństw”*, „Liturgia Sacra” 1 (1995) nr 3–4, s. 233–235.

16 Por. S. Araszczuk, *Sympozjum wykładowców liturgiki*, „Liturgia Sacra” 1 (1995) nr 3–4, s. 23–240.

17 Por. „Liturgia Sacra” 1 (1995) nr 3–4, s. 33–44.

18 Materiały por. *Kształcenie muzyków kościelnych na Śląsku*, red. R. Pośpiech, P. Tarlinski, Opole 1997 (Sympozja, 23); sprawozdanie por. R. Pośpiech, *Konferencja naukowa o kształceniu muzyków kościelnych na Śląsku*, „Liturgia Sacra” 2 (1996) nr 1–2, s. 130–132.

19 Materiały – por. *Sakramenty inicjacji w liturgii i w praktyce duszpasterskiej*, red. R. Pierskała, H. J. Sobeczko, Opole 1996 (Sympozja, 16); sprawozdanie – por. R. Pierskała, *Sympozjum liturgiczno-pastoralne w Kamieniu Śląskim*, „Liturgia Sacra” 2 (1996) nr 3–4, s. 121–141.

raturze, muzyce i sztuce sakralnej. Miało ono miejsce w Opolu i Kamieniu Śląskim w dniach 5–6 marca 1997 roku, a zorganizowały je Katedra Liturgiki i Hagiografii, Zakład Muzyki Kościelnej oraz Zakład Sztuki Sakralnej WT UO²⁰.

Do ważniejszych konferencji międzynarodowych Instytutu należała zorganizowana w dniach 15–17 marca 1999 roku w Kamieniu Śląskim sesja poświęcona recepcji soborowej konstytucji o liturgii w 35. rocznicę jej uchwalenia przez Sobór Watykański II. Omawiano jej recepcję w Polsce i w krajach ościennych. Oprócz krajowych autorów z Opolu, Lublina, Warszawy i Krakowa problematykę recepcji przedstawili również znani liturgiści z zagranicy: prof. Franz Kohlschein (Bamberg), prof. Andreas Heinz (Trewir), prof. Norbert Höslinger (Wiedeń), prof. Amantius Akimiak (Bratysława)²¹. Konferencja zgromadziła ponad 60 osób²².

W tym samym roku sekcja muzyczna Instytutu zorganizowała międzynarodowe sympozjum (Nysa, 24–26 września 1999) poświęcone życiu i twórczości śląskiego kompozytora i działacza Carla Dietera von Dittersdorfa (1739–1799). Konferencja zgromadziła muzykologów z wielu krajów europejskich²³.

Szerokim echem odbiła się trzydniowa międzynarodowa konferencja zorganizowana w Opolu i Kamieniu Śląskim w dniach 14–16 marca 2001 roku przez trzy katedry obecnego Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej pod tytułem *Niedziela we współczesnym społeczeństwie pluralistycznym*. Profesorowie z kraju i zagranicy wygłosili dziewięć konferencji i komunikatów; oprócz opolskich byli to: A. Heinz (Trewir), P. M. Delfieux

20 Materiały – por. *Kultura i sztuka w służbie Eucharystii*, red. R. Pierskała, R. Pośpiech, Opole 1997 (Sympozja, 24); sprawozdanie – por. R. Pierskała, *Eucharystia w literaturze, muzyce i sztuce sakralnej*, „Liturgia Sacra” 1 (1997) nr 1–2, s. 136–139.

21 Materiały – por. *Wprowadzanie soborowej odnowy liturgicznej*, red. E. Mateja, R. Pierskała, Opole 1999 (Sympozja, 34).

22 Sprawozdanie – por. R. Pierskała, *Recepcja soborowej Konstytucji liturgicznej „Sacrosanctum Concilium”*, „Liturgia Sacra” 5 (1999), s. 150–152.

23 Materiały – por. *Carl Ditters von Dittersdorf – z życia i twórczości muzycznej*, red. P. Tarlinski, H. Unverricht, Opole 2000 (Sympozja, 40); sprawozdanie – por. P. Tarlinski, *Międzynarodowe, interdyscyplinarne sympozjum poświęcone życiu i twórczości Carla Dittersa von Dittersdorfa (1739–1799)*, „Liturgia Sacra” 5 (1999), s. 408–411.

(Paryż), Z. Dymel (Czeskie Budziejowice), A. Dylus (Warszawa), J. J. Kopec (Lublin), B. Nadolski (Warszawa), C. Krakowiak (Lublin), W. Nowak (Olsztyn), S. Szczepaniec (Kraków). Interesująca i ubogacająca była dyskusja panelowa w pierwszym dniu konferencji, w której kilku proboszczów parafii miejskich i wiejskich podzieliło się swoimi uwagami na temat świętowania niedzieli w ich wspólnotach, wskazywali oni na wciąż istniejące możliwości nowych rozwiązań duszpasterskich²⁴.

W następujących latach zorganizowano prawie każdego roku kolejne konferencje naukowe i jednodniowe sympozja:

- 29 października 2002 – z okazji 20. rocznicy śmierci wybitnego liturgisty ks. prof. Wacława Schenka, Bytom²⁵;
- 12–13 maja 2003 – w stulecie modlitewnika i śpiewnika *Droga do nieba* ks. Ludwika Skowronka, Głucholazy–Opole²⁶;
- 19–20 listopada 2003 – sympozjum okazji 40. rocznicy ogłoszenia soborowej konstytucji o liturgii pod tytułem *Pobożność ludowa w życiu liturgiczno-religijnym i w kulturze na Śląsku, Opole*²⁷;

24 Materiały – por. *Niedziela w społeczeństwie pluralistycznym*, red. E. Mateja, R. Pierskała, Opole 2001 (Opolska Biblioteka Teologiczna, 45); sprawozdanie – por. E. Mateja, *Niedziela we współczesnym społeczeństwie pluralistycznym, Opole, 14–16 III 2001 r.*, „Liturgia Sacra” 7 (2001), s. 133–136.

25 Materiały – por. *Ks. prof. Wacław Schenk 20 lat po śmierci*, red. R. Pierskała, Opole 2003 (Sympozja, 49); sprawozdanie – por. R. Pierskała, *Konferencja poświęcona ks. prof. Wacławowi Schenkowi – 20 lat po jego śmierci (Bytom, 29 X 2002 r.)*, „Liturgia Sacra” 8 (2002), s. 357–359.

26 Materiały – por. *Stulecie „Drogi do nieba” ks. Ludwika Skowronka. Sesja naukowa zorganizowana przez katedrę Liturgiki i Hagiografii WT UO oraz Caritas Diecezji Opolskiej (Głucholazy – Opole, 12–13 maja 2003 r.)*, red. R. Pierskała, Opole 2003 (Sympozja, 52); sprawozdanie – por. R. Pierskała, *Sympozjum naukowe w setną rocznicę wydania modlitewnika i śpiewnika „Droga do nieba” (1903–2003) ks. Ludwika Skowronka (Głucholazy – Opole, 12–13 maja 2003 r.)*, „Liturgia Sacra” 9 (2003), s. 181–183.

27 Materiały – por. *Pobożność ludowa w życiu liturgiczno-religijnym i w kulturze*, red. R. Pierskała, T. Smolińska, Opole 2004 (Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku, 31); sprawozdanie – por. E. Mateja, *Sympozjum z okazji 40. rocznicy uchwalenia Konstytucji liturgicznej. Pobożność ludowa w życiu liturgiczno-religijnym i w kulturze na Śląsku (Opole. 19–20 XI 2003)*, „Liturgia Sacra” 9 (2003), s. 503–506.

- 20 maja 2004 – wspólne sympozjum zorganizowane przez katedry liturgiki wydziałów teologicznych uniwersytetów w Katowicach i Opolu na temat *Od mistagogii do chrześcijańskiej duchowości*, Katowice²⁸;
- 16–17 marca 2005 – wspólna konferencja zorganizowana przez Wydział Filologiczny i Wydział Teologiczny (Katedra Liturgiki i Hagiografii, Katedra Egzegezy Ksiąg Nowego Testamentu oraz Katedra Homiletyki i Środków Przekazu Wiary) Uniwersytetu Opolskiego, a także przez Ośrodek Badań Twórczości Jerzego Grotowskiego i Poszukiwań Teatralno-Kulturowych we Wrocławiu, temat: *Teatr – kultura – liturgia*, Opole–Wrocław²⁹;
- 12–13 września 2005 – interdyscyplinarna konferencja z okazji dziesięciolecia czasopisma „Liturgia Sacra”, temat: *Sztuka sakralna w służbie Eucharystii*, Opole³⁰;
- 23–24 maja 2007 – wspólne sympozjum zorganizowane przez katedry liturgiki wydziałów teologicznych uniwersytetów w Katowicach i Opolu, temat: *Egzorcyzmy w tradycji Kościoła i w jego współczesnym duszpasterstwie*, Opole–Katowice³¹;

28 Materiały – por. *Mistagogia a duchowość*, red. A. Żądło, Katowice 2004 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 22); sprawozdanie – por. A. Żądło, *Od mistagogii do chrześcijańskiej duchowości – sympozjum zorganizowane przez Wydziały Teologiczne Uniwersytetów: Śląskiego i Opolskiego, Katowice, 20 maja 2004 r.*, „Liturgia Sacra” 10 (2004), s. 164–167.

29 Materiały – por. *Liturgia w świecie widowisk*, red. H. J. Sobeczko, Z. Solski, Opole 2005; sprawozdanie – por. E. Mateja, *Sprawozdanie z konferencji naukowej. Teatr – Kultura – Liturgia (Opole – Wrocław, 16–17 marca 2005 r.)*, „Liturgia Sacra” 11 (2005), s. 423–425.

30 Materiały – por. *Sztuka sakralna w służbie Eucharystii. Materiały konferencji naukowej zorganizowanej przez Katedrę Liturgiki i Hagiografii oraz Katedrę Historii Sztuki Sakralnej i Ochrony Zabytków WT UO okazji 10-lecia czasopisma „Liturgia Sacra” (Opole, 12–13 IX 2005 r.)*, red. P. P. Maniurka, Opole 2005; sprawozdanie – por. E. Mateja, *Sprawozdanie z interdyscyplinarnej konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 10-lecia czasopisma „Liturgia Sacra” (Opole, 12–13 IX 2005 r.)*, „Liturgia Sacra” 11 (2005), s. 426–432.

31 Materiały – por. *Egzorcyzmy w tradycji i życiu Kościoła*, red. A. Żądło, Katowice 2007 (Kościół w Trzecim Tysiącleciu, 6); sprawozdanie – por. R. Pierskała, *Egzorcyzmy w tradycji*

- 14–15 maja 2008 – wspólne sympozjum zorganizowane przez katedry liturgiki wydziałów teologicznych uniwersytetów w Katowicach i Opolu, temat: *Aniołowie w życiu ludzi*, Opole–Katowice³²;
- 22–23 października 2008 – międzynarodowa konferencja zorganizowana przez Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej WT UO, Wydział Filologiczny UO oraz Instytut im. Jerzego Grotowskiego we Wrocławiu, poświęcona problematyce performatyki, temat: *Słowo i gest*, Opole³³;
- 21 kwietnia 2010 – konferencja zorganizowana również przez Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej WT UO z okazji piętnastolecia czasopisma „Liturgia Sacra”, temat: *Problematyka liturgiczna, muzyczna i sztuki sakralnej w czasopiśmie „Liturgia Sacra”*, Opole³⁴;
- 18 maja 2011 – sympozjum zorganizowane przez powyższy Instytut poświęcone znaczeniu i roli stałego diakona w Kościele, temat: *Diakonat stały w służbie lokalnego Kościoła*, Opole³⁵;
- 23–24 listopada 2011 – międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez opolski Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej, która zgromadziła liturgistów, teatrologów i polonistów wiodących ośrodków naukowych, temat: *Między liturgiką a performatyką*, Opole³⁶;

Kościół i w jego współczesnym duszpasterstwie (Sprawozdanie z sympozjum liturgicznego w Opolu i Kamieniu, 23–24 V 2007 r.), „Liturgia Sacra” 13 (2007), s. 217–219.

32 Materiały – por. *Aniołowie w życiu ludzi*, red. A. Żądło, Katowice 2009 (Kościół w Trzecim Tysiącleciu, 7); sprawozdanie – por. H. J. Sobeczko, *Aniołowie w życiu ludzi. Międzyuczelniane sympozjum liturgiczne (Opole, 14 V 2008 r.; Katowice, 15 V 2008 r.)*, „Liturgia Sacra” 14 (2008), s. 148–149.

33 Materiały – por. *Słowo i gest*, red. H. J. Sobeczko, Z. Solski, Opole 2009 (Opolska Biblioteka Teologiczna, 115).

34 R. Pierskała, *Piętnastolecie czasopisma „Liturgia Sacra”. Sprawozdanie z sympozjum liturgicznego (Opole, 21 IV 2010 r.)*, „Liturgia Sacra” 16 (2010), s. 191–192.

35 E. Mateja, *Diakonat stały w służbie Kościoła lokalnego. Sympozjum na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego (Opole, 18 V 2011 r.)*, „Liturgia Sacra” 17 (2011), s. 186–188.

36 Materiały – por. *Między liturgiką a performatyką. Rekonesans I*, red. E. Mateja, Z. Solski, Opole 2012 (Opolska Biblioteka Teologiczna, 128); sprawozdanie – por. E. Mateja, *Międzynarodowa konferencja naukowa. Między liturgiką a performatyką (Opole, 23–24 XI 2011 r.)*, „Liturgia Sacra” 18 (2012), s. 239–246.

- 4 grudnia 2013 – międzynarodowa konferencja naukowa z okazji 50. rocznicy ogłoszenia soborowej konstytucji o liturgii, temat: *50 lat soborowej Konstytucji o Świętej Liturgii. Powstanie – recepcja – dokonania*, Opole³⁷;
- 27 maja 2014 – sympozjum poświęcone papieżowi Janowi Pawłowi II z okazji dziesiątej rocznicy nadania mu doktoratu *honoris causa* przez Uniwersytet Opolski oraz dwudziestej rocznicy powstania tej uczelni, temat: *Świadek prawdy i wiary*, Opole³⁸;
- 22–23 października 2014 – międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez opolski Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej, Instytut im. Jerzego Grotowskiego we Wrocławiu oraz Institut für Slawistik z Friedrich-Schiller-Universität z Jeny (Niemcy), temat: *Tradycje monastyczne w Europie. Między liturgiką a performatyką II*, Opole–Wrocław³⁹.

W podsumowaniu tego punktu można stwierdzić, że tematyka badawcza licznych konferencji i sympozjów dotyczyła głównych problemów liturgicznych, które konfrontowano w ich relacji do współczesności. Nie ograniczano się do pracowników naukowych własnego środowiska, ale do współpracy zapraszano również przedstawicieli innych ośrodków teologicznych i innych dyscyplin z kraju i zagranicy. Przykładem mogą być cztery konferencje międzynarodowe zorganizowane przez nasz Instytut oraz Katedrę Teatru, Filmu i Nowych Mediów Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego, Instytut im. Jerzego Grotowskiego we Wrocławiu oraz Institut für Slawistik z Friedrich-Schiller-Universität z Jeny

37 Materiały – por. „Liturgia Sacra” 19 (2013), s. 231–405; sprawozdanie – por. M. Potoczny, *50 lat soborowej Konstytucji o Świętej Liturgii. Powstanie – recepcja – dokonania. Międzynarodowa konferencja naukowa w Instytucie Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej w Opolu (Opole, 4 XII 2013 r.)*, „Liturgia Sacra” 19 (2013), s. 467–472.

38 Materiały – por. *Świadek prawdy i wiary. Janowi Pawłowi II w dwudziestolecie Uniwersytetu Opolskiego*, red. E. Mateja, Opole 2014 (Opolska Biblioteka Teologiczna, 148).

39 Materiały – por. *Tradycje monastyczne w Europie. Między liturgiką a performatyką. Rekonesans II*, red. E. Mateja, Z. Solski, Opole 2016 (Opolska Biblioteka Teologiczna, 155); sprawozdanie – por. E. Mateja, *Międzynarodowa konferencja naukowa. Między liturgiką a performatyką (Opole, 23–24 XI 2011 r.)*, „Liturgia Sacra” 18 (2012), s. 239–246.

(Niemcy) (2005, 2008, 2011 i 2014) poświęcone performatyce, a zwłaszcza liturgii w świecie widowisk.

Na podkreślenie zasługuje również troska pracowników Instytutu o nawiązywanie współpracy naukowej z innymi ośrodkami liturgicznymi w Polsce i za granicą. Zorganizowano kilka wspólnych konferencji naukowych i sympozjów, zwłaszcza z pracownikami KUL i wydziałów teologicznych w Katowicach i we Wrocławiu, a także z wydziałami teologicznymi w Bambergu, Monastyrze i Erfurcie w Niemczech.

Cztery lata temu, dzięki pozyskaniu nowego pracownika po studiach specjalistycznych w Papieskim Instytucie Studiów Wschodnich w Rzymie – ks. dr. Mateusza Potoczego⁴⁹, nawiązana została współpraca z ośrodkami liturgicznymi Kościołów wschodnich, między innymi z Indii, Ukrainy, Rumunii i Libanu. W ramach współpracy zorganizowano cztery seminaria otwarte z udziałem przedstawicieli rzeczonych ośrodków. Ponadto Instytut reprezentowany jest na wielu konferencjach naukowych dotyczących liturgii chrześcijańskiego Orientu.

5. Badania nad dawną i współczesną tradycją liturgiczną na Śląsku

Oprócz przedstawionej wyżej problematyki liturgicznej badania naukowe Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej WT UO koncentrują się w dużej mierze na przed- i potrydenckiej tradycji liturgicznej na Śląsku oraz jej rozwoju w kontekście recepcji reformy i odnowy liturgicznej II Soboru Watykańskiego. Śląsk w odróżnieniu od pozostałych regionów Polski zawsze wyróżniał się swoją specyfiką i bogactwem życia liturgicznego, zwłaszcza przez rozwinięte formy pobożności ludowej, a także czynny udział wiernych w liturgii, głównie dzięki bogactwu wykonywanych śpiewów.

a) Bez wiedzy o przeszłości trudno zrozumieć terażniejszość, co dotyczy również liturgii. Przez wieki cały Śląsk należał do diecezji wrocławskiej

40 M. Potoczny, *Consacrare un logo a Dio. Il rito della dedicazione di una chiesa nella tradizione bizantina e latina*, Opole 2015; por. także częściowo zmieniony tekst z pierwszej części tej dysertacji: *L'origine delle azioni relative alla dedicazione di una chiesa negli antichi testimoni bizantini e latini*, „Liturgia Sacra” 19 (2013), s. 65–81.

i kilkakrotnie zmieniał swoją przynależność państwową. W okresie przedtrydenckim w parafiach diecezji sprawowano liturgię według porządku kościoła katedralnego. Badania pracowników Instytutu nad tą najstarszą (przedtrydencką) liturgią na Śląsku zostały opublikowane w licznych artykułach i monografiach⁴¹. Opracowania te ukazują bogactwo śląskiej liturgii wieków średnich, widoczne przede wszystkim w bogactwie własnych form obrzędowych, tekstach modlitewnych i śpiewach, a także w kalendarzu świętych (tylko na Śląsku największe święta miały potrójny ryt obchodów – *tripler*).

b) Badania nad liturgią śląską okresu potrydenckiego koncentrują się głównie na jego fazie końcowej, na ruchu odnowy liturgicznej końca XIX i XX wieku. Opracowano obszerną monografię doktorską na temat życia i działalności śląskiego pioniera ruchu liturgicznego ks. Stanisława Stephana (1867–1926)⁴², zajmującego się formacją liturgiczną duchowieństwa i wiernych głównie przez bogatą spuściznę pisarską i założone przez siebie Wydawnictwo Liturgiczne w Leśnej (Marklissa) na Dolnym Śląsku. Bardzo wysoko oceniał liturgiczne apostołstwo ks. Stephana współczesny mu wybitny austriacki pionier odnowy liturgicznej o. Pius Parsch, który nazywał się jego uczniem, a do jednego z proboszczów śląskich napisał: „Wy na Śląsku też macie wielkiego liturgistę, ja też niejedno od niego wzięłem”⁴³.

41 Por. H. J. Sobeczko, *Liturgia katedry wrocławskiej według przedtrydenckiego „Liber Ordinarius” z 1563 roku*, Opole 1993; J. Kobienia, *Muttersprachliche Elemente im Rituale. Eine Studie zu Breslauer Diözesanritualien von 1319 bis 1931*, Opole 2002; E. Mateja, *Śląski kalendarz liturgiczny świętych. Geneza i rozwój do czasu reformy papieża Piusa X*, Opole 2006; H. J. Sobeczko, *Kult liturgiczny św. Wacława na Śląsku w świetle średniowiecznych rękopisów liturgicznych*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 14 (1967) z. 4, s. 55–81; H. J. Sobeczko, *Średniowieczny kult liturgiczny czterech głównych patronów Śląska*, w: *Człowiek i Kościół w dziejach*, red. J. Kopiec, N. Widok, Opole 1999, s. 129–145; H. J. Sobeczko, *Kult liturgiczny świętych Odrowążów na Śląsku*, w: *Jubileusz uczy. 900-lecie Kamienia Śląskiego*, red. E. Mateja, Opole 2005, s. 7–21; H. J. Sobeczko, *Wkład św. Jadwigi Śląskiej w zmiany kulturowe na Śląsku*, w: *Wkład św. Jadwigi Śląskiej w kulturowe dziedzictwo Śląska*, red. S. Araszczyk, Wrocław 2017, s. 69–80.

42 H. Ekert, *Ks. Stanisław Stephan (1867–1926) jako pionier ruchu liturgicznego na Śląsku*, Opole 1999.

43 H. Ekert, *Ks. Stanisław Stephan (1867–1926) jako pionier ruchu liturgicznego na Śląsku*, s. 95.

Opracowania doczekały się również inne osoby i ośrodki przedsoborowej odnowy liturgicznej, między innymi Romano Guardini (1885–1968) – myśliciel, teolog, pisarz i liturgista, który był także profesorem Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego, mocno zaangażowanym w odnowę liturgiczną, zwłaszcza w duszpasterstwie młodzieżowym⁴⁴. Znaczny wpływ na formację liturgiczną na Śląsku miały opactwo benedyktyńskie w Krzeszowie, a także tamtejsze wydawnictwo liturgiczne i działalność wielkiego propagatora liturgii przeora Justyna Albrechta OSB (1876–1956)⁴⁵.

Przedstawiciele klasycznego ruchu odnowy liturgicznej również spoza Śląska oddziaływali na formację liturgiczną duchowieństwa i wiernych zwłaszcza przez wydawaną przez nich literaturę, organizowane kursy i wygłaszane w różnych parafiach konferencje⁴⁶.

c) Najobszerniejszy zakres prac opolskiego Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej dotyczy reformy liturgicznej II Soboru Watykańskiego i jej recepcji, zwłaszcza w diecezji opolskiej. Opracowano najważniejsze zagadnienia teologiczno-duszpasterskie założeń konstytucji liturgicznej⁴⁷, a następnie recepcji poszczególnych ksiąg liturgicznych wprowadzanych w Polsce i w diecezji⁴⁸. Prace te dotyczyły nie tylko podstaw teologicznych,

44 Por. rozprawa habilitacyjna: M. Worbs, *Człowiek w misterium liturgii. Antropologiczny wymiar liturgii w ujęciu Romana Guardiniego*, Opole 2007; M. Worbs, *Modlitwa drogi i modlitwa zatrzymania się. Romano Guardiniego przemyślenia o drodze krzyżowej i różańcu*, „Liturgia Sacra” 11 (2005), s. 315–326.

45 H. Ekert, O. Justyn Albrecht OSB (1876–1956) – krzeszowski propagator odnowy liturgii na Śląsku, „Liturgia Sacra” 12 (2006), s. 31–38; H. Ekert, *Opactwo benedyktyńskie w Krzeszowie – centrum odnowy liturgicznej na Śląsku*, „Liturgia Sacra” 15 (2009), s. 339–351.

46 E. Mateja, *Rola ruchu liturgicznego w przygotowaniu soborowej odnowy ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu śląskiego*, w: *Blaski i cienie reformy liturgicznej. 50 lat soborowej Konstytucji o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, red. S. Araszczuk, Wrocław 2014, s. 11–29.

47 Zorganizowano trzy konferencje naukowe z okazji 35., 40. i 50. rocznicy uchwalenia KL (zob. wyżej).

48 Wprowadzenie każdej kolejnej księgi liturgicznej poprzedzone było wykładami dla duchowieństwa na konferencjach rejonowych, a także publikacją odpowiednich materiałów, por. szereg artykułów: H. J. Sobeczko, *Servitium liturgiae. Wybór artykułów*, t. I, Opole 2004; t. II, Opole 2015; por. też R. Pierskała, *Pozamszalny kult Chrystusa w Eucharystii w posoborowej*

ale także duszpasterskich materiałów dla poszczególnych sakramentów, z Eucharystią na czele⁴⁹. Sporo uwagi poświęca się czynnemu i owocnemu uczestnictwu wiernych w liturgii, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży.

W pracach doktorskich i magisterskich stosuje się pluralizm metod badawczych właściwych naukom liturgicznym, a kilka prac doktorskich przygotowano głównie z zastosowaniem metody hermeneutycznej w analizie tekstów modlitewnych, zwłaszcza *Mszalu* Pawła VI.

W Instytucie opracowano również nowe wydanie diecezjalnej księgi liturgicznej dla kapłanów *Agenda liturgiczna*⁵⁰, a także nową wersję zastępowanego modlitewnika i śpiewnika dla wiernych *Droga do nieba* z okazji jego stulecia⁵¹. Powodzeniem cieszy się również opracowana książeczka z komentarzem, tekstami liturgicznymi i śpiewami na Wielki Tydzień i oktawę wielkanocną pod tytułem *Zwycięzca śmierci*⁵². Staraniem Instytutu wydano również pomoce formacyjne do celebracji poszczególnych sakramentów, a ostatnio obszerną książeczkę z tekstami obrzędów i śpiewów dla nadzwyczajnych szafarzy pod tytułem *Komunia chorych*⁵³.

reformie liturgicznej, Opole 2008; E. Mateja, *Soborowa reforma liturgii mszy świętej jako próba powrotu do źródeł*, w: *Reforma liturgii a powrót do źródeł*, red. J. Mieczkowski, Kraków 2014, s. 37–50.

49 *Eucharystia. Obrzędy Mszy świętej*, red. H. J. Sobeczko, Opole 1998 (Pomoce Duszpasterskie, 9).

50 *Agenda liturgiczna*, oprac. Międzydiecezjalna Komisja ds. Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Opolskiej i Gliwickiej, Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, red. oprac. H. J. Sobeczko, wyd. 6, nowe i poszerzone, Opole 2017, s. 719.

51 *Droga do nieba. Katolicki modlitewnik i śpiewnik*, oprac. Międzydiecezjalna Komisja ds. Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Opolskiej i Gliwickiej, wyd. 56, nowe i uzupełnione, Opole 2003 [wersja z nutami: Opole 2006].

52 *Zwycięzca śmierci. Teksty liturgiczne i komentarz na Wielki Tydzień i Oktawę Wielkanocy*, oprac. Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego UO, red. i koment. H. J. Sobeczko, wydanie 3, poprawione i uzupełnione, Opole 2011.

53 *Komunia chorych. Obrzędy liturgiczne dla szafarzy nadzwyczajnych*, oprac. Międzydiecezjalna Komisja ds. Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Opolskiej i Gliwickiej oraz Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, red. H. J. Sobeczko, Opole 2017.

d) Na podkreślenie zasługują dokonania sekcji muzyki sakralnej Instytutu, której pracownicy uruchomili muzykologiczny kierunek studiów na Wydziale. Oprócz zadań naukowo-dydaktycznych zajmują się również działalnością wydawniczą. W trosce o poprawne wykonywanie śpiewów liturgicznych w parafiach opracowano śpiewnik pieśni kościelnych z nutami dla wiernych⁵⁴ oraz trzytomowy chorał dla organistów⁵⁵. Pracownicy naukowcy publikują także swoje artykuły i monografie⁵⁶.

Nawiązano ponadto współpracę z Zespołem Naukowo-Redakcyjnym Jasnogórskich Muzykaliów i pod kierownictwem prof. Remigiusza Pośpiecha organizowane są wspólne konferencje naukowe i wydawane materiały muzyczne⁵⁷.

Pracownicy sekcji muzycznej Instytutu prowadzą ponadto zajęcia dydaktyczne na Wydziale Teologicznym UO oraz w Diecezjalnym Instytucie Muzyki Kościelnej, który kształci muzyków kościelnych, w tym zwłaszcza dyrygentów i organistów.

e) W Instytucie działa również Katedra Sztuki Sakralnej i Ochrony Zabytków, która prowadzi badania nad zabytkami sztuki sakralnej⁵⁸, re-

54 Aktywnie włączono się do opracowania działu śpiewów w *Agendzie liturgicznej, Drodze do nieba i Komunii chorych*.

55 *Chorał Polski „Droga do nieba”. Akompaniament organowy do śpiewów z katolickiego modlitewnika i śpiewnika „Droga do nieba”*, oprac. zbior. pod przewodnictwem J. Waloszka, t. 1, Opole 1985; t. 2, Opole 1987; t. 3, Opole 1989; nowe wydanie pod tytułem *Chorał „Droga do nieba”*, t. 1, Opole 2008; t. 2, Opole 2008; t. 3, Opole 2010 (Pomoce Duszpasterskie, 5).

56 J. Waloszek, *Teologia muzyki. Współczesna myśl teologiczna o muzyce*, Opole 1997; R. Pośpiech, *Bożonarodzeniowa muzyka na Jasnej Górze w XVIII i XIX wieku*, Opole 2000; G. Poźniak, *Schola liturgiczna. Studium teologiczno-muzyczne na przykładzie diecezji opolskiej*, Opole 2006.

57 Por. między innymi wydanie fototypiczne mszału z ok. 1506: *Missale Paulinorum. Mszał Jagiellonów z Jasnej Góry*, red. nauk. R. Pośpiech, wyd. Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego UO oraz Klasztor OO. Paulinów Jasna Góra, Zespół Naukowo-Redakcyjny Jasnogórskich Muzykaliów, Opole-Częstochowa 2013.

58 Por. P. P. Maniurka, *Mater Matris Domini. Św. Anna samotrzec w gotyckiej rzeźbie śląskiej*, Opole 1997 (Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku, 11); P. P. Maniurka, *Mater Matris Domini. Die Heilige Anna Selbstritt in der gottischen Skulptur Schlesiens*, Münster 2001; P. P. Maniurka, *Sztuka ponad regionami. Na przykładzie wybranych średniowiecznych eksponatów z Muzeum Diecezjalnego w Opolu*, w: *Jubileusz uczy. 900-lecie Kamienia Śląskiego*; P. P. Maniurka, *Eucharystia*

daguje dział „Sztuka sakralna” w czasopiśmie instytutowym „Liturgia Sacra”, prowadzi działalność dydaktyczną na Wydziale Teologicznym UO, propaguje bogate dziedzictwo sztuki sakralnej na Śląsku przez działalność Muzeum Diecezjalnego oraz troszczy się o ochronę zabytków sakralnych. Spośród organizowanych w muzeum odczytów, wieczorów poezji, recitali i spektakli teatralnych warto wymienić: spotkanie z poezją Sławomira Różewicza, spotkanie z Mają Komorowską, premierę sztuki *Piłat*, występy aktorów z Teatru Lalki i Aktora w Opolu, recital gitarowy Diego Baeza z Chile, recital wokalny Jacka Jaskuły przy akompaniamencie fortepianowym Katarzyny Unterberger, a także występ głównego tenora Teatru Wielkiego z Warszawy Sylwestra Kosteckiego⁵⁹.

*

W opracowaniu powyższym przedstawiono jedynie najważniejsze dokonania opolskiego ośrodka liturgicznego, który w 2009 roku razem z połączonymi z liturgią innymi dyscyplinami został przekształcony w Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Szczegółowe opracowanie całego dorobku osób związanych z tym Instytutem wymagałoby odrębnej monografii.

Została skrótkowo ukazana przeszłość, tymczasem Instytut kontynuuje rozpoczęte prace badawcze i wydawnicze, a także pragnie realizować w poszczególnych katedrach nowe programy badawcze.

w malarstwie, w: *Misterium Eucharystii*, red. M. Worbs, Opole 2005, s. 44–53; P. P. Maniurka, *Słowo i obraz. Teologiczno-ikonograficzna analiza ilustrowanego poematu maryjnego „Driu liet von de maget” (XII w.)*. Kraków, Biblioteka Jagiellońska, rkps nr 2861, Opole 2006.

⁵⁹ P. P. Maniurka, *Troska o zabytki sakralne i działalność Muzeum Diecezjalnego*, w: *Arcybiskup Alfons Nossol. 32 lata posługi biskupiej*, red. H. J. Sobeczko, Opole 2009, s. 177–182.

Riassunto

La liturgia post-conciliare nel contesto della tradizione della Slesia. La ricerca e le edizioni nell'Istituto di Liturgia, Musica e Arte Sacra della Facoltà di Teologia dell'Università di Opole

Il centro liturgico di Opole sviluppò gradualmente la sua base personale e materiale. All'inizio esso faceva parte dell'Istituto Teologico-Pastorale, una filiale dell'Università Cattolica di Lublino a Opole (1981–1994), e poi nelle strutture della Facoltà di Teologia dell'Università di Opole. Il 10 marzo 1994, la Camera dei Deputati della Polonia (Sejm) adottò un atto legale dell'erezione dell'Università di Opole. Le strutture universitarie includevano anche la Facoltà di Teologia cattolica. Sin dall'inizio dell'esistenza della Facoltà, ci fu una intenzione di creare un Istituto Liturgico in cui si svolgesse lavoro di ricerca interdisciplinare, tenendo anche conto del contesto slesiano delle questioni liturgiche e di tutto ciò che serve per sviluppare gli studi liturgici.

La creazione ufficiale di un separato istituto liturgico alla Facoltà di Teologia si è effettuata nell'anno 2009. Con l'atto amministrativo dal 5 marzo 2009 firmato dal Rettore dell'Università di Opole prof. dr hab. Krystyna Czaja, è stato l'Istituto di Liturgia, Musica e Arte Sacra. Il primo direttore del nuovo istituto fu nominato Rev. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko, e il suo vicedirettore dr hab. Remigiusz Pośpiech, prof. UO. Invece, dal 2012, il nuovo direttore è diventato Rev. dr hab. Erwin Mateja, prof. UO.

L'argomentazione di fondo a favore della creazione dell'Istituto Liturgico si è basata sull'attività scientifica e didattica svolta negli anni precedenti, e in particolare una ricca attività editoriale, che includeva il periodico scientifico (semestrale) "Liturgia Sacra. Liturgia – musica – ars". Dall'inizio il centro liturgico di Opole ha cercato di elaborare anche i temi delle discipline correlate, in particolare la musica e l'arte sacra. Si è cercato anche di esaminare questa vasta problematica nel contesto della specifica tradizione slesiana. Si deve notare che ancora prima della creazione ufficiale dell'Istituto Liturgico di Opole, si organizzavano dei convegni liturgici e delle conferenze scientifiche sia nazionali sia internazionali.

I temi di ricerca delle numerose conferenze e dei simposi riguardavano dei principali problemi liturgici affrontati nelle loro relazioni ai nostri giorni. Vale a dire che non si è limitato allo staff accademico del proprio ambiente, ma le porte della Facoltà erano aperte ai rappresentanti dei centri teologici e di altre discipline dalla Polonia e dall'estero.

Si deve sottolineare anche la preoccupazione dei dipendenti dell'Istituto di stabilire una cooperazione scientifica con gli altri centri liturgici in Polonia e all'estero. Sono state organizzate diverse conferenze congiunte, incontri scientifici e simposi, in particolare in collaborazione con i professori dell'Università Cattolica di Lublino e delle Facoltà Teologiche di Katowice e Breslavia, ed anche con i Dipartimenti Teologici di Münster e di Erfurt in Germania.